

Розвиває Н-Н-Е
Фізичні вправи

№1 2012

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

*Українцями ми народилися.
Світлана Садовська,
вчителька Макіївської ЗОШ № 99
Донецької обл.*

*Наш клас – дружна весела сім'я.
Ганна Баран, вчителька Ковалівської ЗОШ I–III ст.
Монастирського р-ну Тернопільської обл.*

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 01 (511) СІЧЕНЬ 2012

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»
Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»
Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна рада:

Іван БЕХ, Надія БІБК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Олександра САВЧЕНКО.

Редакційна колегія:

Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Олександр КИРИЧУК, Людмила КОВАЛЬ,
Ніна КОВАЛЬ, Ярослава КОДЛЮК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (*завідувач відділу*),
Тетяна КОХНО, Людмила ЛІЩИНСЬКА
(*завідувач відділу*), Людмила ЛОПУШАНСЬКА
(*відповідальний секретар*),
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізольда НІЗЕЛЬСЬКА (*заступник головного
редактора*), Тамара ПИРОЖЕНКО, Тамара
ПОНІМАНСЬКА, Катерина ПОНОМАРЬОВА,
Катерина ПРИЩЕПА, Тетяна ПУШКАРЬОВА,
Володимир ТИМЕНКО, Ольга ХОРОШКОВСЬКА,
Людмила ХОРУЖА, Михайло ЧЕМБЕРЖІ,
Ірина ШАПОШНИКОВА, Лідія ЩЕРБАКОВА,
Тетяна ЯРЕМЧУК (*завідувач відділу*).

Літературний редактор-коректор

Костянтин ЗЕЧЕВИЧ.

Комп'ютерна верстка

Ніна ГОЛЯК.

Дизайн обкладинки

Володимир ЩЕРБАЧЕВИЧ.

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 29.12.2011. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Наклад 14052 прим. Зам. 0104201.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkova@bigmir.net

Видруковано у видавництві
«Преса України». 03047, Київ, просп. Перемоги, 50
http://www.pressa.kiev.ua/. Якість друку повністю відпо-
відає наданому видавцем видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2012

ЗМІСТ

Випагок з практики

Чістякова В. Школу радості не відміняли 1

Теорія і практика виховання особистості

Бех І. Життя особистості у просторі духовності 2

Методика навчання

Чабайовська М., Шароварко С. Особистісно орієнтований підхід
у навчанні молодших школярів української мови 4

Червонецька Г. Розвивальне навчання на уроці математики 7

Перепелиця І. Інтегрований урок з природознавства
та математики в 3 класі 9

Мелькунова О. Розвиток пізнавальної активності дитини
шляхом впровадження інноваційних технологій 12

Веремійчик І. Інтегровані уроки як спосіб реалізації
міжпредметних зв'язків 15

Лобова О. Виховуємо у співі 19

Вігровчак В. Новорічні свята (Урок-ярмарок з етичної граматики) ... 23

Ковальова В. Стежинками зимових свят
(Дослідницько-пошуковий проект) 27

Гудзь Т. Самопідготовка у групі продовженого дня 32

Педагогічні технології

Большакова І. Розвиток логічної культури вчителя початкової школи
у межах внутрішньошкільної методичної роботи 34

Науково-педагогічна творчість

Селезьнова С., Цілик Н., Воронович О. Технологія побудови
цілісного розвивального освітнього середовища в колегіумі
"Олімп" 36

Календарне планування

Науменко В., Харітоненко Л. Календарне планування з читання
за "Читанкою" (3 клас) В.О.Науменко 39

Підготовка до школи

Кочерга О. Психофізіологічний розвиток дитини перед школою 45

Виховне середовище учня

Геник М. Формування морально-етичних понять
у позаурочній виховній роботі 49

Школа і родина

Корнієнко С. Сім'я і школа – одна родина 52

Нам пишуть

Жбанкова Н. Урок письма у 1 класі 54

Мицкан Т. Інтегрований урок (Образотворче мистецтво.
"Я і Україна". Розвиток мовлення) 55

Мовна скарбничка

Іщенко О. Лінгводидактичні основи сприйняття усного мовлення ... 57

Слово художній самогійальності

Тимків Г. "Нумо, дівчата!" (Спортивне свято) 59

Нові українські казки

Прудник С. Середина року. Казки київських дерев 61

Інформація

Печенежська О. Нові надходження до Державної науково-
педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського 63

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.

Марія ЧАБАЙОВСЬКА,
доцент кафедри мови та
методики викладання в початковій школі
Інституту педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова;
Світлана ШАРОВАРКО,
учитель вищої категорії, методист
спеціалізованої школи І–ІІІ ст. ім. О.Маковця
з поглибленим вивченням інформаційних технологій та
технологічних дисциплін м. Заліщики Тернопільської обл.

Особистісно орієнтований підхід у навчанні молодших школярів української мови *

Урок 4

Тема. Звертання. Розділові знаки при звертаннях.

Мета. Розширити знання учнів про звертання у спонукальних реченнях; виробляти вміння правильно вживати слова-звертання в усному і писемному мовленні; виховувати почуття любові до рідної землі.

Обладнання: кросворд, роздатковий матеріал, опорна схема.

Хід уроку

І. Організація класу. Позитивна настанова.

– Почнемо сьогоднішній урок з розгадування кросворду. Якщо правильно дасте відповіді на всі запитання, то дізнаєтесь тему уроку.

Загадки.

- 1) Не ходжу я, а стрибаю,
Бо нерівні ноги маю.
Через поле навмання
Перегнав би я коня.
Я страшений боягуз,
Всіх на світі я боюсь. (З а є ц ь).
- 2) Полею та лісом гасає,
Овечок хапає та всіх лякає. (В о в к).
- 3) Хоч у нього й шуба є,
Та як холод настає,
Він не їсть тоді, не п'є
І не ходить, не гуляє,
А у лісі спаття лягає. (В е д м і д ь).
- 4) Оляг багатий, сам сліпуватий,
Живе без віконця, не бачить сонця. (К р і т).
- 5) Відгадайте, діти,
Хто має носик-долото?
Ним комах з кори виймає,
Пром здоров'я лісу дбає. (Д я т е л).

6) Червонясту шубку має,
По гілках вона стрибає.
Хоч мала сама на зріст,
Та великий має хвіст.
Як намисто, оченята...
Хто це? Спробуй відгадати. (Б і л к а).

7) Дуже товсті ноги маю,
Ледве їх переставляю.
Сам високий я на зріст,
Замість носа в мене хвіст. (С л о н).

8) Має він великі ікла
І густу шетину.
Любить ритися в багнюці
Та ще й зве родину. (К а б а н).

9) Прийшла вона з довгим віником
На бесіду з нашим півником,
Схопила півня на обід
Та замела мітлою слід. (Л і с и ц я).

– Прочитайте слово у виділених клітинках. (Відгадки записано у кросворд). Отже, яка тема сьогоднішнього уроку?

II. Оголошення теми і мети уроку.

– На сьогоднішньому уроці ви навчитеся будувати речення зі звертанням, потренуєтесь у вмінні виділяти голосом звертання, вживати розділові знаки на письмі.

III. Засвоєння нових знань, умінь і навичок.

1. Робота з підручником. Вправа 101.

– Прочитайте текст. Знайдіть звертання.

– До людей яких професій звертається Марійка Підгірянка? Чим займаються ці люди?

(Уточнення значення слів за тлумачним словником).

Коваль – майстер, який кує метал і виготовляє з нього різні предмети.

Муляр – робітник, який зводить будівлі з каменю, цегли.

Скляр – робітник, який вкладає скло у віконні рами.

* Закінчення. Початок див.: Початкова школа, № 11, 12 за 2011 рік.

Столяр – робітник, який виготовляє з дерева двері, вікна.

Тесляр – робітник, що займається грубою обробкою деревини, спорудженням дерев'яних будов, виготовленням простих дерев'яних меблів.

- Де в реченні знаходиться звертання?
- Звертання може знаходитися на початку, посередині або в кінці речення.
- Як на письмі виділяються звертання?

(   ), _____ . _____, (   ), _____ . _____ _____, (   ) .

Користуючись таблицею, учні пояснюють, коли ставиться кома при звертанні.

2. Хвилинка каліграфії.

ор ря ре зоря зоре

- Коли ми вживаємо слово *зоря*? (Коли називаємо її).
- А коли слово *зоре*? (Коли звертаємося до неї).
Зоре моя вечірняя, зійди над горою.
- Яким є речення за метою висловлювання?
- Перебудуйте його у розповідне. (Моя вечірня зоря зійшла над горою).
- Побудуйте кілька запитань за змістом даного речення.
- Хто автор цих рядків?
- Знайдіть слова, якими автор звертається до зорі.
- Якого висновку ви дійшли?

В и с н о в о к. Звертання може бути виражене в реченні одним словом або сполученням слів.

3. Конкурс "Хто виразніше прочитає". Вправа 102.

- Прочитайте вірш, виділяючи голосом звертання.
- До кого звертається автор?
- Якими за метою висловлювання є речення зі звертанням?

4. Вибіркове списування.

а) Спишіть речення зі звертанням. Звертання підкресліть.

(I варіант – 1, 2 строфи, II варіант – 4, 5 строфи).

б) Перевірка виконання завдання.

5. Фізкультхвилинка.

6. Творча робота.

а) Вправа 103.

– Запишіть подані слова у формі звертання. За потреби звертайтеся до таблиці на с. 39.

б) З двома звертаннями складіть речення і запишіть, ставлячи розділові знаки. За потреби користуйтеся опорною табличкою.

7. Робота в групах. Завдання диференційоване.

Довідка для вчителя.

Клас ділиться на чотири групи за назвами фруктів – "компот": сливи, груші, яблука, виноград.

I група – "Сливи".

Завдання. Спиши речення. Підкресли слова-звертання.

Плекайте, діти, рідну свою мову. Друже милий, ти помітив до краси людську любов? Вчіться, діти! Мудра книжка скаже вам чогось багато.

II група – "Груші".

Завдання. Спиши речення, виділивши розділовими знаками звертання.

Добре учіться діти! Беріть діти кошики і гайда в ліс. Грай моя сопілко дзвінко вигравай!

III група – "Яблука".

Завдання. Пошир речення звертаннями.

Бережіть ліси.

Здавайте макулатуру – збережете ліс!

Не грайтеся поблизу дороги!

IV група – "Виноград".

Завдання. Побудуй речення зі звертаннями за даними схемами.

(   ), _____ _____ . _____, (   ), _____ _____ . _____ _____ _____, (   ) .

IV. Підсумок уроку.

- а) – Для чого вживаються звертання?
- Як на письмі виділяються звертання?
- б) Сюжетно-рольова гра.
- Зверніться до свого сусіда за партою і попросіть про щось розповісти.

V. Домашнє завдання. Вправа 105.

Урок 5

Тема. Члени речення. Головні та другорядні члени речення. Зв'язок слів у реченні.

Мета. Формувати поняття "члени речення", "головні члени речення", "підмет" і "присудок", "основа речення", "другорядні члени речення"; закріплювати вміння встановлювати зв'язок між словами в реченні; розвивати спостережливість; виховувати почуття любові до природи, бажання її оберігати.

Обладнання: схема-опора, малюнок їжака, індивідуальні картки.

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Повторення і узагальнення вивченого.

1. Словниковий диктант із завданням.

– Запишіть слова у формі звертання.

Синочок, Марійка, Петрик, зіронька, лисичка, дідусь, зайчик, вітер.

– З одним зі слів складіть і запишіть речення із звертанням.

2. Індивідуальні картки.

а) Спишіть речення, виділіть розділовими знаками звертання.

Не хилися явороньку
ше ж ти зелененький.
Не журися козаченьку
ше ж ти молоденький.

б) Спишіть речення, виділіть розділовими знаками звертання.

*Прилітайте журавлі до рідної землі!
Діти шануйте кожну крихту хліба.
Юні друзі допомагайте взимку птахам!*

3. Перевірка виконання завдання.

III. Хвилинка каліграфії.

ед дм предмет

– Списати речення і пояснити значення слова *предмет*.

1 варіант – Природознавство – це цікавий захоплюючий предмет. (Предмет, урок).

2 варіант – На полиці лежали предмети, необхідні для занять. (Предмет, річ).

IV. Оголошення теми і мети уроку.

– На сьогоднішньому уроці ми ознайомимося з головними словами в реченні, будемо удосконалювати вміння встановлювати зв'язок слів у реченні.

V. Опрацювання теми уроку.

1. Формування поняття "члени речення". Вправа 106.

– Доповніть речення словами за змістом і питаннями.

– Прочитайте утворені речення.

В и с н о в о к. Членами речення є слова, які відповідають на певні питання.

2. Формування понять "головні члени речення", "підмет", "присудок", "другорядні члени речення".

(Виконання другого і третього завдання вправи).

– Прочитайте речення. Дайте одним словом відповідь на питання, про кого або про що говориться в кожному з них?

– Як називається член речення, який вказує, про кого або про що говориться в реченні?

– На які питання відповідає підмет?

(Учні знаходять відповідь, опрацювавши правило на с. 51).

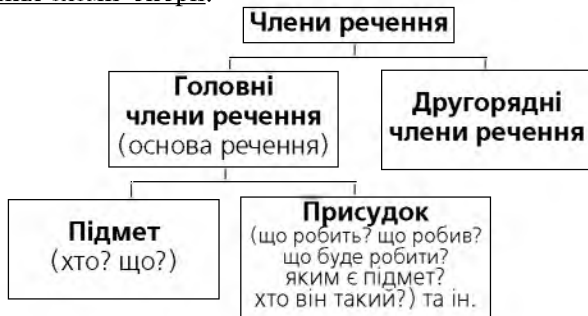
– Ми визначили підмет у кожному реченні. А тепер дізнаємося, що говориться про присудок у кожному з них.

– На які питання відповідає цей член речення?

(Учні знаходять відповідь, опрацювавши правило на с. 51).

– Як називаються всі інші члени речення?

3. Узагальнення теоретичного матеріалу. Складання схеми-опори.

4. Колективне виконання вправи 107.

5. Фізкультхвилинка.

6. Вправа 108. Встановлення зв'язку слів у реченні.

– Спишіть речення, підкресліть у них основу.

– Простежте за схемою, як зв'язуються між собою головні та другорядні члени у першому реченні?

– Користуючись шаблоном, встановіть зв'язок слів у другому реченні.

Пожовкле листя злітає на землю.

..... (що робить?) .....

..... (що?) .....

..... (яке?) .....

..... (куди?) .....

7. Творча робота. Технологія "Асоціативний квш".

а) Загадка.

В мене шубка з колючок,
В мене сіра спинка.
Ніс, як чорний п'ятачок,
Очі – намистинки. (І ж а к).

– Про кого йдеться у загадці?

– Як ви здогадалися?

б) – Які асоціації виникають, коли чуєте слово *їжачок*? (Учні висловлюють думки і записують на дошці).

в) Використовуючи дані слова, складіть розповідь з елементами опису про їжачка.

8. Самостійна робота. Вправа 109.

– Прочитай текст. Визнач у реченні основу (текст про їжачка).

– Перевірка виконання завдання.

VI. Підсумок уроку.

1. Технологія "Незавершені речення".

– Членами речення називаються слова, що ...

– Підмет – це член речення, який вказує ...

– Підмет відповідає на питання ...

– Присудок – це член речення, ...

– Присудок відповідає на ...

– Підмет і присудок – це ...

– Другорядні члени речення – це ...

2. Домашнє завдання (диференційоване).

Вправа 110.

1 група: вправа 110 (1, 2, 3 завдання).

2 група: встановити зв'язок слів у реченнях, користуючись шаблонами-опорами.

Пішов шелест по діброві.

..... (що зробив?) .....

..... (що?) .....

..... (по чому?) .....

Шепочуть густі лози.

..... (що роблять?) .....

..... (що?) .....

..... (які?) .....

Література

1. Біляєв О. М. Сучасний урок української мови / О. М. Біляєв. – К. : Рад. шк., 1981. – 176 с.
2. Бондар В. І. Критичне мислення у структурі професійної компетентності вчителя / В. І. Бондар // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова (Серія 17). Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 17 : зб. наук. праць. – Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 263 с.
3. Варзацька Л. Дидактичні цілі, типи, структура уроків української мови і мовлення / Л. Варзацька // Дивослово. – 2011. – № 6. – С. 9–14.
4. Вашуленко М. С. Рідна мова. 3 клас / М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко. – Ч. 1. – К. : Освіта, 2003. – 125 с.
5. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі / М. С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2006. – 268 с.
6. Державний стандарт початкової загальної освіти. – 2011. – № 7. – С. 7–12.
7. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Каніщенко А. П. Українська мова. Методика роботи над одним словом : навч.-метод. посіб. / А. П. Каніщенко, М. І. Чабайовська. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан. – 168 с.
9. Ковшар О. В. Групова робота як форма навчальної діяльності молодших школярів : навч.-метод. посіб. / О. В. Ковшар. – Кривий Ріг. – 155 с.
10. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 403 с.
11. Чабайовська М. І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр : навч. посіб. / М. І. Чабайовська. – Тернопіль : Мальва – ОСО, 2009. – 116 с.
12. Чабайовська М. І. Мовний аналіз : навч. посіб. / М. І. Чабайовська. – Тернопіль : Мальва – ОСО, 2010. – 124 с.

